

108. Bijbelstudie over
A BRIFI GI DEN HEBREWSMA - DE HEBREEËNBRIEF
HA'IGERET AL-HA'IV'RIM
האגרת אל-העבריים

Deel 1: Hebreeën 2:2, 3:3 en 7:18-19

Regelmatig krijg ik mailtjes met allerlei vragen over Bijbelse onderwerpen, die ik doorgaans via persoonlijke e-mails beantwoord. Een enkele keer is de inhoud van de vraag alsook mijn reactie daarop echter van dien aard, dat ik naar aanleiding daarvan een hele Bijbelstudie aan dat onderwerp besteed, zoals destijds met de vraag over de drempelspringers. Normaliter kies ik namelijk nooit zelf naar eigen goeddunken de onderwerpen voor mijn Bijbelstudies die ik op mijn website plaats, maar vraag de Eeuwige om een onderwerp op mijn hart te leggen of om mij een teken te geven welk onderwerp ik moet behandelen. Dat had ik destijds ook gedaan met betrekking tot de Bijbelstudie nummer 089 en toen ik dat bewuste mailtje kreeg heeft de Eeuwige mij laten weten dat 'de drempel' het onderwerp van die Bijbelstudie zou worden. Heel bijzonder! Dat is ook nu weer het geval bij de totstandkoming van deze studie nummer 108. Een week of drie geleden vond ik een Duitstalig berichtje met bijlage in mijn mailbox, dat afkomstig was uit Zwitserland. Deze broeder zat met een aantal ogenschijnlijke tegenstrijdigheden in de Hebreeënbrief in zijn maag die hem ertoe leidden om zich af te vragen of deze brief überhaupt wel in de Bijbel thuishoort omdat deze volgens hem op talrijke punten in tegenspraak zou zijn met de Tora. In een bijliggende PDF heeft hij mij een hele waslijst van teksten voorgelegd waar hij moeite mee heeft en die hij van vragen en kritische kanttekeningen voorzag, waar ik nader op in moest gaan. Natuurlijk schud ik mijn antwoorden niet zo maar uit de mouw en had ik tijd nodig om het in gebed te brengen en de teksten nauwkeurig te bestuderen zowel in de context waarin ze geschreven waren alsook in de grondtekst en daarna diverse vertalingen met elkaar te vergelijken. Het resultaat hiervan was een 26 pagina's tellend worddocument, dat ik deze broeder inmiddels als PDF heb toegezonden. Al gauw werd het mij duidelijk, dat dit de basis zou vormen voor een reeks Bijbelstudies over de Hebreeënbrief, waarin ik ook eerdere vragen van andere mensen en mijn antwoorden daarop, zal verwerken omdat de Hebreeënbrief bij heel wat mensen toch wel wat vraagtekens oproept. Zo ontstond bij onze Zwitserse broeder de sterke indruk dat deze 'auteurloze' brief gebaseerd zou zijn op de vervangingstheologie. Wat dat betreft kon ik hem wel geruststellen, want van vervangingstheologie kan hier absoluut geen sprake zijn omdat er uit de context en de schrijfstijl duidelijk blijkt, dat de schrijver een Jood moet zijn geweest. Ook de talrijke citaten uit de Tora en zijn kennis met betrekking tot de offerrituelen wijzen in deze richting. Bovendien zouden de Joodse lezers de aan hen gerichte brief beslist niet geaccepteerd hebben als de auteur een nietjood was geweest die dan ook nog het bestaansrecht van het Jodendom ter discussie gesteld zou hebben. Verder ontstond bij onze Zwitserse broeder de indruk dat de schrijver van de Hebreeënbrief tot doel had het Jodendom te kleineren om op deze wijze te laten zien dat het christendom beter zou zijn dan het Jodendom. Ook daarin kon ik hem met een gerust hart laten weten dat dit helemaal niet het geval is. Zowel de afzender alsook de ontvangers van deze brief waren geen christenen, maar Messiasbelijdende Joden, want het christendom bestond in die tijd helemaal nog niet! Om deze reden is de bewering dat de auteur zijn lezers ervan wilde overtuigen dat het christendom beter dan het Jodendom zou zijn volstrekt onmogelijk. Als er überhaupt sprake is van een vergelijking dan sowieso alleen maar tussen het Messiasbelijdende Jodendom en het rabbijnse Jodendom. Onze broeder wees mij erop dat de Joden in Berea dagelijks de Schriften nagingen om te verifiëren om de dingen die Sha'ul [Paulus] en Silas verkondigden, ook zo waren. (Handelingen 17:11). Dat zouden ze volgens hem ook gedaan hebben met betrekking tot de Hebreeënbrief als die aan hen gericht was. Toch zou dat naar het Bijbelse principe nog door een tweede getuige bevestigd moeten zijn, maar zij hadden volgens hem destijds toch alleen maar het Oude Testament? Hij vraagt zich dus af hoe ze dan de betrouwbaarheid van deze leerstellingen konden controleren. Wel, dat de Joden in Berea 'slechts' de TeNaCH gehad zouden hebben om

de vraagstukken betreffende de wetten en inzettingen te verifiëren, klopt niet helemaal. Daartoe stonden de Joden toen en nu ook de Talmud met de Mishna en Gemara alsook vele andere rabbijnse Geschriften waaronder de Tosefta en de Midrash ter beschikking. Het is vanouds in het Jodendom gebruikelijk om in discussies en vragen met betrekking tot de Tora deze op schrift gestelde uitleggingen en toelichtingen van de oude rabbijnen te raadplegen. Dat moet dus ook het geval geweest zijn met de Hebreeënbrief. Onze Zwitserse broeder vraagt zich dus af hoe de Joden in Berea gereageerd zouden hebben als er iemand naar hen toe was gekomen om hen datgene te onderwijzen wat in de Hebreeënbrief staat beschreven. Zouden ze hem wel met open armen hebben ontvangen of zouden ze hem gestenigd hebben? Ik ben van mening dat ze dan ook alle rabbijnen hadden moeten stenigen, want ook hun leerstellingen voldoen niet altijd aan de letterlijke inhoud van de Tora. Laten we nu gaan kijken welke teksten in de Hebreeënbrief bij deze broeder en ook andere lezers zoveel vragen oproepen. Deze teksten zal ik standaard uit de NBG-vertaling citeren, maar er voor de duidelijkheid ook andere vertalingen naastleggen.

Hoofdstuk 2, vers 2:

“Want indien het woord, door bemiddeling van engelen gesproken, van kracht is gebleken, en elke overtreding en ongehoorzaamheid rechtmatige vergelding heeft ontvangen...”

Surinaams: *“Bika a boskopu di Gado ben meki den engel tyari, ben de sowan bigi sani tak’ A ben strafu ala sma tapu wan leti fasi di no ben arki noso du san a boskopu taki.”*

Hindoestaans: *“Parmeswar ke pari logan ke sanesa hardam sac raha. Je ulogke bāt na manat raha, u āpan karni ke phal páwat raha.”*

Javaans: *“Pitutur sing tekané sangka mulékat waé wis nyata tenan lan sapa sing ora manut marang kuwi mesti bakal disetrap sing sak mestiné.”*

Vraag: Waar haalt de schrijver van de Hebreeënbrief het vandaan dat het woord, met inbegrip van G'ds wetten door tussenkomst van engelen aan ons mensen is bekendgemaakt? Hoorde Moshe op de berg Sinaï rechtstreeks de stem van G'd, of waren het engelen die met hem spraken? En zo ja, waar staat dat dan? Zijn er ook nog andere Bijbelteksten waar engelen in dit verband worden genoemd?

Antwoord: Dat hier met betrekking tot de wetgeving op de berg Sinaï over engelen gesproken wordt, komt rechtstreeks uit de Joodse traditie en was de ontvangers van de Hebreeënbrief dus zonder meer bekend. In totaal zijn er inderdaad nog drie andere teksten met deze strekking. In Handelingen 7:38 zei Stefanus in zijn verdedigingsrede vlak voordat hij gestenigd werd: *“Deze is het, die in de vergadering in de woestijn met de engel was, die tot hem sprak op de Sinaï en met onze vaders en hij ontving levende woorden om die u te geven.”* **Surinaams:** *“Na a Moses disi ben de nanga a pipel di den kon makandra ini a dreisabana. A ben de nanga den bigisma fu wi èn a ben de nanga a engel di ben taki nanga en tapu a bergi Sinai. Na en kisi wortu san e gi libi, fu gi unu.”* **Hindoestaans:** *“U bhi maidán me hamlogke báp-dáda ke samáj Sinái pahár lage ekattha karke ulogse aur pari se bāt-cit karat raha. Aur u pahár par Parmeswar oke jiwán dewe wála bāt deis tulogse batáwe khátin.”* **Javaans:** *“Ya nabi Moses iki sing nglumpuk karo bangsa Israèl nang wustèn. Dèkné nang kono bebarengan karo mulékat sing ngetokké tembung marang dèkné nang gunung Sinai lan karo mbah-mbahané awaké déwé. Nabi Moses iki sing nampa tembung sangka Gusti Elohim, tembung sing nekakké urip lan sing kudu dikabarké marang awaké déwé.”* Enkele verzen verderop, in Handelingen 7:53, voegde Stefanus daar nog aan toe: *“..gij, die de wet ontvangen hebt op beschikking van engelen, doch haar niet hebt gehouden!”* **Surinaams:** *“Den engel ben tyari a wèt kon gi unu, ma un no du san a e taki!”* **Hindoestaans:** *“Tulog cáhe Parmeswar ke kánun pari log dwára paille rahile, tabbo okar bāt na manle!”* **Javaans:** *“Ya kowé kuwi sing wis nampa wèté Gusti Elohim sangka para mulékat, nanging wèt-wèt kuwi ora mbok lakoni!”* Ook Sha’ul [Paulus] noemt in Galaten 3:19

engelen met betrekking tot de wetgeving: *“Waartoe dient dan de wet? Om de overtredingen te doen blijken is zij erbij gevoegd, totdat het zaad zou komen, waarop de belofte sloeg, en zij is op last van G'd door engelen in de hand van een middelaar gegeven.”* **Surinaams:** *“Dan fu sanede a wèt ben de fanowdu dan? Gado gi a wèt bakaten fu a kon krin gi wi tak' wi e sondu. A wèt bo de gi wan pisten te leki a bakapikin kon di ben kisi a pramisi fu Gado. Den engel ben poti a wèt ini anu fu wan mindriman fu gi a folku.”* **Hindoestaans:** *“Tab Parmeswar káhe khátin ápan kánun deis hai? U mángat raha dekháwe ki sab insán log pápi hai. U ápan kánun kháli deis jab talak Ábráham ke wáda karal Aulád na áil raha. Aur u ápan kánun pari log ke dwára ekgo agwa ke háth me saup deis raha.”* **Javaans:** *“Lah nèk ngono, wèt-wèté agama kuwi tibaké kanggo ngapa? Gusti Elohim ngekèki wèt-wèt kuwi kanggo ngétokké salahé manungsa. Wèt-wèt kuwi kanggoné namung nganti tekané Turunané Bapa Abraham, yakuwi Gusti Yeshua haMashiach. Dèkné sing diomong ing prejanjian lan Dèkné sing nampani prejanjiané Gusti Elohim. Wèt-wèt kuwi tekané ora terusan waé sangka Gusti Elohim marang manungsa, ora, nanging Gusti Elohim ngongkon mulékat-mulékat ngekèkké wèt-wèt kuwi marang nabi Moses, terus sangka nabi Moses bisa tekan nggoné wong-wong. Dadiné nabi Moses dadi lantaran.”*

Vraag: Wat zou nu de ware reden geweest zijn wat de verzamelde Joden ertoe dreef om Stefanus te stenigen? Was het zijn beschuldiging dat ze de wet niet hebben gehouden? Dat ze de wet niet hebben nageleefd en G'ds geboden en inzettingen niet hebben gevolgd? Dat wisten ze maar al te goed, want dat hebben de profeten hen al voldoende voorgehouden! Of vormde juist de bewering, dat de wet van engelen afkomstig was, de aanleiding tot de steniging?

Antwoord: De uitspraak van Stefanus, dat wij de wet door tussenkomst van engelen hebben ontvangen, en dat het een engel was die met Moshe sprak op de berg Sinai kan helemaal niet de aanzet geweest zijn die de verzamelde Joden tot zijn steniging dreef, want anders hadden ze zoals gezegd ook hun eigen rabbijnen moeten stenigen, want zij onderwezen in de synagogen namelijk precies hetzelfde. Dit wordt ook bevestigd door een aantal christelijke bijbeldeskundigen. Zo staat er in de Stuttgarter familiebijbel m.b.t. Hebreeën 2:2 het volgende commentaar: "Volgens de opvatting van de schriftgeleerden vond het contact tussen G'd en Mozes bij de wetgeving plaats door de bemiddeling van een engel." In een soortgelijk commentaar lezen wij in de Duitse Bijbelvertaling van Hamp, Stenzel en Kürzinger: "Reeds in de overdracht van de wet door engelen, zoals de Joodse theologie veronderstelt, en door de bemiddeling van Mozes ..." Stefanus citeerde dus gewoon de oude rabbijnen zoals iedere Jood het zou doen bij een poging om Torateksten uit te leggen.

Vraag: Kan daadwerkelijk vanuit de Tora aangetoond worden, dat G'd door tussenkomst van engelen Zijn geboden en inzettingen aan de mensen heeft gegeven? Is deze leer, dat engelen de wet van G'd hebben overgebracht, terug te vinden in de TeNaCH?

Antwoord: Niet in het oorspronkelijke Hebreeuwse, maar wel in de Griekse vertaling van de TeNaCH, de Septuaginta, die door 70 rabbijnen in Alexandrië werd samengesteld en kortweg bekend staat als LXX. In de Tora staat weliswaar geen directe verwijzing naar de betrokkenheid van engelen bij de wetgeving, maar een indirecte verwijzing vinden wij wel in שמות Sh'mot [Exodus] 19:18 en דברים D'varim [Deuteronomium] 4:11-12 waarin staat, dat de verschijning van de Eeuwige aan Moshe op de berg Sinai begeleid werd door winden en vuurvlammen, verschijningsvormen van engelen, zoals in תהלים Tehilim [Psalmen] 104:4 wordt beschreven: *“Hij maakt Zijn engelen tot hulpvaardige geesten, Zijn dienaren tot vlammend vuur.”* (Herziene Statenvertaling). *“Hij maakt Zijn engelen geesten, Zijn dienaars tot een vlammend vuur.”* (Statenvertaling, Jongbloed-editie). *“Gij maakt de winden tot uwe Engelen, en de vuurvlammen tot uwe dienaars.”* (Lutherbijbel). **Surinaams:** *“Yu de meki den Engel fu Yu de yeye, èn den futuboi fu Yu de flamfaya.”* In de Griekse vertaling van דברים D'varim [Deuteronomium] 33:2 wordt de aanwezigheid van tienduizenden engelen bij de wetgeving op de berg Sinai vermeld in de Talmud heeft Moshe zelfs een verhitte discussie met de engelen: *“Rabbi Yehoshua, de zoon van Levi, heeft gezegd: Nadat de B'nei Yis'ra'el de Tien Woorden hadden gehoord en Moshe weer naar beneden was gegaan, werd hij door HaShem opnieuw naar boven geroepen om de*

stenen tafelen, waarop de Tien Woorden stonden geschreven, in ontvangst te nemen. Toen Moshe naar de hoogte opsteeg, begonnen de engelen te klagen bij de Heilige-gezegend-zij-Hij: "Heer van het heelal," jammerden zij, "wat doet die aardbewoner in ons midden?" Hij sprak tot hen: "Hij komt de Tora in ontvangst nemen!" Zij zeiden echter: "Moet de verborgen kostbaarheid, die Gij voor 974 generaties voor de schepping verzegeld hebt gehouden, nu overhandigd worden aan de stervelingen? Wat is de mens, dat Gij zijner gedenkt, en het mensenkind, dat Gij naar hem omziet? (תהלים Tehilim [Psalmen] 8:5). Eeuwige, onze Heer, hoe machtig is Uw naam op heel de aarde. U die aan de hemel Uw luister toont!" (תהלים Tehilim [Psalmen] 8:2). De Heilige-gezegend-zij-Hij sprak tot Moshe: "Antwoord hen!" Maar Moshe antwoordde Hem: "Heer van het heelal, ik ben bang dat ik door de adem van hun mond zal verschroeien!" Hij sprak tot hem: "Klamp je vast aan Mijn troon en antwoord hen, want er staat geschreven: Hij bedekt de aanblik van Zijn troon door daarover zijn wolken uit te spreiden!" (איוב Iyov [Job] 26:9). Toen sprak Moshe tot de engelen: "Er staat geschreven: 'Ik ben de Eeuwige, uw G'd, die u uit het land Egypte, uit het diensthuis, geleid heb!' Waar waren jullie in Egypte? Waren jullie soms slaven van de farao? Wederom staat er geschreven: 'Gij zult geen andere goden voor Mijn aangezicht hebben!' Leven jullie soms tussen volkeren die afgoderij bedrijven? Ook staat er geschreven: 'Gij zult de naam van de Eeuwige, uw G'd, niet ijdel gebruiken!' Sluiten jullie soms handelsovereenkomsten af waarbij je moet zweren? En er staat geschreven: 'Gedenk de Shabatdag dat gij die heiligt!' Werken jullie soms waardoor jullie Shabatrust nodig hebben? Wederom, wat staat er geschreven? 'Eer uw vader en uw moeder!' Hebben jullie soms ouders? De Tora zegt: "Gij zult niet doodslaan!" Is in de hemel soms bloedvergieten? Het zegt ook: 'Gij zult niet echtbreken!' Zijn jullie soms getrouwd waardoor jullie deze waarschuwing nodig hebben? Ook zegt de Tora: 'Gij zult niet stelen!' Is hier in de Hemel soms goud of zilver om te stelen? Eveneens zegt de Tora: 'Gij zult niets begeren dat van uw naaste is!' Is er soms jaloezie en nijd in jullie midden? Bezitten jullie soms yotser hara [slechte neigingen], zoals de menselijke wezens? Hoe zullen de Tien Woorden dan betrekking op jullie kunnen hebben? De engelen gaven toe dat Moshe gelijk had en allen werden zijn vrienden!" (גמרא Shabat 88b). Dit Talmudcitaat klinkt weliswaar niet erg geloofwaardig, toont echter wel duidelijk aan dat de in Hebreeën 2:2 vermelde opvatting dat de Eeuwige bij de wetgeving door engelen tot Moshe gesproken heeft, uit de Joodse traditie afkomstig is.

Hoofdstuk 3, vers 3:

"Want Hij is zoveel groter heerlijkheid dan Mozes waardig gekeurd, als de bouwmeester hoger eer geniet dan het huis."

Surinaams: "Ma a fiti tak' Yeshua kisi moro grani leki Moses, leki fa a sma di bow a oso e kisi moro grani leki a oso srefi."

Hindoestaans: "Ek ghar ke ádar na howe hai, baki banáwe wála ke. Aisane Yeshua ke Mosas se auro ádar milal."

Javaans: "Para sedulur, kowé ngerti déwé nèk wong sing ngedekké brayat kuwi luwih penting tenimbang wong liya-liyané. Mulané Gusti Yeshua gedéné ya ngungkuli nabi Moses, awit Gusti Yeshua sing ngedekké brayaté Gusti Elohim, nanging nabi Moses namung dadi wargané brayat kuwi."

Vraag: Ik wil Yeshua de nodige eer niet onthouden, maar verlaagt wat Hebreeën 3:3 hier zegt, niet Moshe en daarmee ook het Jodendom? In het laatste boek van de Tora staat, dat Mozes zelf spreekt over een profeet die zijn zal zoals hij en dat Israël naar hem moet luisteren. In de Tora is er geen aanwijzing dat deze profeet - die dus inderdaad de Messias is - hoger zou zijn dan Mozes zelf, maar dat hij aan hem gelijk zou zijn, met hetzelfde gezag.

Antwoord: Dat Hebreëën 3:3 Moshe en daarmee ook het Jodendom zou verlagen is volstrekt onmogelijk! Geen enkele Joodse schriftgeleerde zou Moshe en het jodendom ooit omlaag willen halen, maar allemaal zijn het er wel over eens dat de Mashiach hoger is dan Moshe, die slechts een sterfelijk mens was. Het tekstgedeelte waarin Moshe over de komende profeet gesproken heeft, vinden wij in דברים D'varim [Deuteronomium] 18:15. Daar staat inderdaad: *“Een profeet uit uw midden, uit uw broederen, zoals ik ben, zal de Eeuwige, uw G'd, u verwekken; naar Hem zult gij luisteren.”* De toevoeging *“zoals ik het ben”* heeft alleen betrekking op het gezamenlijke ambt van de profeet en niet op de persoon zelf. Natuurlijk is de Mashiach ook een profeet, maar niet alleen dat. Hij is veel meer dan alleen een profeet. Hij is ook de zoon van G'd! Hij is ook de Koning der koningen en Hij heeft de Naam boven alle namen, wat van Moshe niet gezegd kan worden! In במדבר B'mid'bar [Numeri] 12:7 zei de Eeuwige, dat Hij aan Moshe Zijn hele huis heeft toevertrouwd, maar van Yeshua heeft Hij gezegd: *“Dit is Mijn geliefde Zoon in Wie Ik Mijn welbehagen heb!”* Ziet u het verschil?

Vraag: Daar ligt nu het probleem: aan de ene kant zou ik als gelovige ook daaraan willen vasthouden dat de Zoon van G'd hoger is dan Mozes. In die zin was Mozes slechts een schepsel dat door de hand van Yeshua in de naam van de Vader werd geschapen. Vanuit dit perspectief is Yeshua zeer zeker hoger dan Mozes. Maar dat wordt mij in Hebreëën 3,3 niet verteld. Daar lees ik alleen dat Yeshua zoveel groter heerlijkheid dan Mozes waardig gekeurd. Dit ga ik ook niet ontkennen, maar ik krijg in deze tekst wel een beetje de indruk dat Mozes daarom een lagere achting toekomt en dat geeft mij dan toch wel het verwarrende beeld dat het christendom beter zou zijn - en het Jodendom dus slechter?

Antwoord: De reden waarom Yeshua zoveel groter heerlijkheid dan Moshe waardig gekeurd is lezen wij weliswaar niet in vers 3, maar in de daarop volgende verzen 4 t/m 6 in het derde hoofdstuk van de Hebreënbrief: *“Elk huis heeft zijn bouwer, maar G'd is de bouwer van alles. Mozes vervulde trouw zijn taak in heel G'ds huis, als dienaar die getuigde van de komende openbaringen, de Mashiach echter is trouw als Zoon die over dat huis is aangesteld. Wij vormen dat huis, mits we trots en zonder schroom vasthouden aan datgene waarop wij hopen.”* (Nieuwe Bijbelvertaling). **Surinaams:** *“Bika ala oso abi wan sma di meki en, ma Gado na a Wan di meki ala sani. Moses ben hori ensrefi na san a ben mus du ini a oso fu Gado leki wan knekti: a ferteri fu san Gado bo taki. Ma a Mashiach, di de a Manpikin fu Gado, hori Ensrefi tu na den sani san A ben mus du ini a oso fu Gado. Èn wi na a oso fu Gado, solanga wi tan hori dek'ati èn wi hori tranga na a howpu di wi abi.”* **Hindoestaans:** *“Sab ghar insán banáwe hai, baki sára sansár ke banáwe Wála Parmeswar hai. Mosas ápan kám Parmeswar ke játi khátin bharosádár kamkarta ghat pura karis raha. Okar kám raha usabse batáwe ke ki bád me ka hoiga. Baki Mashiach Parmeswar ke Beta hai, aur ápan játi ke Barkwa. U bhi ápan kám u játi khátin pura karis hai. Jab hamlog okar uppar bharosa karab, himmat ant talak pakarle rahabe aur kholke bolab ki hamlogke ása hai sada ke liye Parmeswar ke lage rahe ke, tab hamlog okar játi báti.”* **Javaans:** *“Pantyèn, saben brayat mesti ènèng sing ngedekké, nanging Gusti Elohim sing ngedekké sembarang. Bener, senajan nabi Moses kuwi namung warga ing brayaté Gusti Elohim, nanging dèkné kuwi peladèné Gusti Elohim sing kenèng dipretiyaya tenan, awit dèkné mulangi wong-wong kepriyé enggoné Gusti Elohim ngetokké pituturé ing mbésuké. Nanging Mashiach kuwi ngungkuli nabi Moses, awit Dèkné dadi anak sing nyangga penjawab ing brayaté Gusti Elohim. Lan brayaté Gusti Elohim kuwi ya awaké déwé iki, nèk awaké déwé mantep terus pretyaya lan ngakoni karo kendel ing pengarep-arepé awaké déwé.”* Hier wordt Yeshua vergeleken met Moshe, die van HaShem zelf de getuigenis ontving, dat hij zich in het huis van G'd als een trouwe dienaar heeft bewezen. Hierdoor wordt hem grote eer toegekend. De eer van onze Verlosser Yeshua is echter groter, want Hij is niet zoals Moshe de knecht, maar de Zoon des huizes. Dat Yeshua een grotere eer dan Moshe toekomt, is niet meer dan logisch, want Moshe is niet aan het kruis voor ons gestorven en ook niet opgestaan uit het graf en opgevaren naar de hemel. Maar dat betekent natuurlijk niet, dat daarom het christendom beter en het Jodendom slechter zou zijn. Integendeel! Het christendom dat in die tijd nog helemaal niet bestond en naar mijn mening ook geen enkel bestaansrecht heeft omdat het nooit G'ds bedoeling is geweest om een nieuwe religie naast het jodendom te stichten, kan sowieso niet beter zijn, omdat van het begin af tot op heden vermengd is met heidense elementen en rituelen. Als er überhaupt sprake zou zijn van een waardeoordeel, dan alleen tussen het

Messiasbelijdende Jodendom en het rabbijnse Jodendom, maar dat is in dit vers helemaal niet aan de orde. Hier gaat het uitsluitend om de eer van Yeshua.

Vraag: Bij Hebreeën 3:3 staat in mijn Bijbelvertaling wel een verwijzing naar Zacharia 6:12-13, maar een bevestiging voor de bewering dat de Mashiach hoger zou zijn dan Moshe vond ik daarin niet, want daar lees ik juist: *“Hij is het die de tempel van de HEER zal herbouwen; Hij is het die de koninklijke waardigheid zal dragen en zal heersen vanaf Zijn troon. Er zal ook een priester zijn op een eigen troon, en samen zullen zij het land in goede vrede besturen.”* (Nieuwe Bijbelvertaling) en: *“Hij zal Mijn tempel opbouwen, Hij zal koninklijke eer ontvangen en als vorst regeren met een priester naast Zich. Die twee zullen zich eensgezind toeleggen op heil en vrede.”* (Groot Nieuws Bijbel). Deze "Hij" zal de tempel van G'd opbouwen en "Hij" zal de koninklijke majesteit dragen. Voor zover ik begrepen heb, wordt met deze "Hij" de Messias bedoeld. Toch zit ik dan met de vraag of met die troon Zijn eigen troon bedoeld wordt of de troon van G'd? Ik denk de tweede, want nu wordt er ook gesproken van een priester naast Hem op een eigen troon en dat deze twee eensgezind het land in goede vrede zullen besturen. Wat ik hier echter niet zo goed begrijp is het feit dat ik hier een personele dualiteit denk te zien tussen deze "Hij", die ik dus als de Messias herken en deze priester, die naast Hem op een eigen troon zit. Als ik het goed begrijp hebben wij het hier te maken met twee aparte personen op twee aparte tronen. Is dit daadwerkelijk het geval? En zo ja, wie is dan die priester?

Antwoord: Deze vermeende personele dualiteit komen wij in andere vertalingen niet tegen. Zo lezen wij bijvoorbeeld in de NBG-vertaling: *“Ja, Hij zal de tempel des Heren bouwen en Hij zal met majesteit bekleed zijn en als heerser zitten op Zijn troon; en Hij zal priester zijn op Zijn troon; heilzaam overleg zal er tussen hen beiden zijn.”* In de Herziene Statenvertaling is vers 13 als volgt vertaald: *“Ja, Hij zal de tempel van de HEERE bouwen, Hij zal met majesteit bekleed zijn, Hij zal zitten en heersen op Zijn troon. Hij zal Priester zijn op Zijn troon; tussen die beiden zal vredesberaad plaatsvinden”* en in de Jongbloed-editie van de Statenvertaling: *“Ja, Hij zal den tempel des HEEREN bouwen, en Hij zal het sieraad dragen, en Hij zal zitten en heersen op Zijn troon; en Hij zal priester zijn op Zijn troon; en de raad des vredes zal tussen die beiden wezen.”* In deze drie vertalingen is er dus geen sprake van twee aparte personen, want hierin is deze 'Hij', die de tempel van de Eeuwige bouwt en met majesteit bekleed op Zijn troon zit, dezelfde "Hij", die ook het priesterambt zal bekleden. En precies zo staat het ook in de originele Hebreeuwse tekst van זְכַרְיָהּ Zechar'ya [Zacharia] 6:13. Daar lezen wij letterlijk:

וְהוּא יִבְנֶה אֶת־הַיְכָל יְהוָה וְהוּא יֵשֵׁב הוּד וְיֹשֵׁב וּמִשָּׁל עַל־כִּסֵּא
וְהָיָה כֹהֵן עַל־כִּסֵּא וְעֵצַת שְׁלוֹם תְּהִיָּה בֵּין שְׁנֵיהֶם:

V'hu yiv'ne et-heichal Adonai v'hu yisa hod v'yashav umashal al-kis'o
v'haya kohen al-kis'o va'atzat shalom tih'ye bein sh'neihem.

“En Hij bouwen tempel Adonai en Hij hebben majesteit en zitten en heersen op Zijn troon en is priester op Zijn troon en beraad vrede zal zijn tussen beiden.”

Vraag: Wat me toch in de war brengt is de vermelding in de Willibrordvertaling: *“Ook een priester zal op zijn troon zetelen...”*, volgens de Groot Nieuws Bijbel *“met een priester naast Hem”* en volgens de Nieuwe Bijbelvertaling, dat *“er zal ook een priester zijn op een eigen troon”*, Is dit allemaal wel op de juiste wijze vertaald?

Antwoord: Alle drie vertalingen zijn niet juist in dit opzicht. Zij maken allen dezelfde fout door een personeel verschil tussen de Messias op de ene troon en de priester op een andere troon te suggereren. De Willibrordvertaling voegt de woorden *“ook een...”* toe, die er niet staan, de Groot Nieuws Bijbel voegt de woorden *“naast Hem”* toe, die er eveneens niet staan en de Nieuwe Bijbelvertaling maakt het nog bonter door zowel de woorden *“ook een...”* alsook *“op een eigen...”* eraan toe te voegen. Omdat men niet op twee aparte tronen kan zitten en ook niet enerzijds *“op de troon”* en tegelijkertijd *“naast hem”* kan zitten, moet men logischerwijs hieruit concluderen dat het echt om twee verschillende personen zou gaan. Zo wordt men als lezer op het verkeerde spoor gezet door een foutieve vertaling. In de grondtekst wordt namelijk geen onderscheid tussen de twee gemaakt. Zowel de koning alsook de priester zit op ZIJN troon. In

beide gevallen staat hier על-כסאו al-kis'o [op Zijn troon]. Met betrekking tot de priester staat in het Hebreeuws overigens niet והוא היה כהן v'hu haya kohen [en Hij zal priester zijn], maar gewoon והיה כהן v'haya kohen [en zal priester zijn]. Het persoonlijke voornaamwoord הוא Hu [Hij] wordt hier weggelaten, waaruit dus blijkt, dat met de priester de daarvoor genoemde Koning bedoeld wordt. De priester en de Mashiach zijn derhalve één en dezelfde persoon! Geen wonder dus, dat velen door een verkeerde vertaling misleid en daardoor verward raken.

Vraag: Wat mij ook niet helemaal duidelijk is, is de conclusie dat *"zij samen het land in goede vrede besturen"* ofwel *"dat die twee zich eensgezind toeleggen op heil in vrede"* of, zoals het in de Willibrordvertaling staat: *"...en er zal vrede zijn tussen die twee."* Wie worden met "die twee" bedoeld? "Hij" en de priester, of "Hij" en G'd? Dat laatste lijkt mij niet waarschijnlijk, want tussen de Vader en de Zoon is er altijd al vrede geweest. Maar als dat eerste het geval is, dan hebben we inderdaad weer met twee aparte personen te maken, maar dan zitten we met het zelfde probleem. Wat wordt er dus met "tussen die twee" bedoeld?

Antwoord: Met "tussen beiden" (in het Hebreeuws בין שניהם bein sh'neihem) zijn niet twee personen bedoeld, maar twee ambten. Met andere woorden: in de komende Messias zal het ambt van de koning en het ambt van de priester in harmonie met elkaar worden verenigd. In de vertaling van Het Boek komt dit bijzonder duidelijk tot uitdrukking: *"Hij zal niet alleen de tempel bouwen, maar ook een koninklijke titel dragen. Hij zal regeren als koning en als priester, in een volmaakte combinatie van beide."* Hoewel ook dit geen letterlijke vertaling is hebben ze hiermee wel de spijker op zijn kop geslagen, want dit klopt helemaal!

Hoofdstuk 7, vers 18 en 19:

"Want een vroeger voorschrift wordt wel afgeschaft, als het zonder kracht en nut is, - immers de wet heeft in geen enkel opzicht het volmaakte gebracht - maar thans wordt een betere hoop gewekt, waardoor wij nader tot G'd komen."

Surinaams: *"Na a wan sei, Gado poti a owru wèt na wan sei fu di a swaki èn a no man tyari yepi kon. Ma na a tra sei, Gado gi wi wan moro bun howpu di e tyari wi kon krosbei na En. Bika a wèt no ben meki no wan sma kon de leki fa a mus de."*

Hindoestaans: *"Jab ek pahile ke hukum begar sakti aur bekámil hoi gail hai, tab u mitái dewal ja hai. Ekko kánun dwára baitháwal agwa ápan kám pura taur se na kar sakat raha aur kánun par na cal páwat raha. Baki ab hamlogke ek auro barhia ása milal hai. Ekar dwára hamlog Parmeswar ke auro thik se ján sakila."*

Javaans: *"Dadiné pernatán sing ndisik kuwi saiki disingkirké, jalaran kuwi kurang kekuwatané lan ora bisa ngresiki atiné manungsa sak kabèhé lan ora bisa marakké manungsa bisa pantes teka nang ngarepé Gusti Elohim. Wujuté wèt-wété nabi Moses ora bisa marakké manungsa bisa pantes teka nang ngarepé Gusti Elohim. Mulané saiki awaké déwé dikèki pengarep-arep sing luwih apik karo Gusti Elohim, pengarep-arep sing bisa nggawa awaké déwé tyedek karo Gusti Elohim."*

Vraag: Waarom zou G'd in het Oude Testament door Mozes een zwakke of niet-effectieve wet aan het volk gegeven hebben - die in geen enkel opzicht de volmaaktheid heeft gebracht?

Antwoord: In vers 18 gaat het niet over de afschaffing van de wet, maar van een eerdere, voorheen geldig gebod. Daarmee wordt niet de hele Tora bedoeld, zoals vaak ten onrechte wordt verondersteld, maar de voorschriften met betrekking tot het Levitische priesterschap, een wetbepaling, die gebaseerd was op vleselijke afkomst. Haar zwakte ligt in het feit dat de dood van de priesters hen verhinderde om in functie te blijven, hetgeen letterlijk in vers 23 wordt vermeld. Als een oude priester stierf, moest een jongere zijn taak overnemen. Maar ook in het

feit dat de offerdienst in de tempel slechts kortlopend aan de vergeving van de zonden kon bijdragen en daarom steeds moest worden herhaald. Bovendien moesten de priesters zelf ook offers brengen voor hun eigen zonden, want ook zij waren slechts onvolmaakte mensen zoals iedereen. Yeshua daarentegen, onze hemelse Hogepriester, is volmaakt en vrij van zonden. Hij is eens voor altijd met Zijn eigen bloed het heiligdom binnengegaan en heeft daarmee een eeuwige verlossing voor ons tot stand gebracht. De Levitische priesterdienst was inderdaad wel nodig en zeker niet zonder waarde, maar diende in vergelijking met het offer van Yeshua alleen maar als eerste hulp in afwachting tot de komst van de dokter.

Vraag: Welke wet wordt in vers 19 bedoeld? De Tora? Van christenen die de vervangingsleer aanhangen kreeg ik eens te horen dat alles wat G'd door Mozes aan het volk liet vertellen de wet zou zijn. Sommigen maken er nog een onderscheid tussen de 10 geboden die op de stenen tafelen in de ark opgeborgen lagen, en de resterende instructies van G'd, die Mozes in de Tora opgeschreven heeft.

Antwoord: De 10 geboden zijn slechts een samenvatting van de 613 geboden. Het betekent derhalve niet, dat 603 geboden hun geldigheid verloren zouden hebben. Absoluut niet! Alle geboden van de Eeuwige zijn nog steeds van toepassing. Een opheffing daarvan zou in strijd zijn met hetgeen Yeshua zelf gezegd heeft: *“Denk niet dat Ik gekomen ben om de wet van Mozes en de woorden van de profeten opzij te schuiven. Ik ben juist gekomen om er de volle betekenis aan te geven! Ik zeg het u met nadruk: Tot de hemelen en de aarde vergaan, zal nog geen letter van de wet afgedaan hebben! Alles moet eerst volbracht zijn. Wie tegen de mensen zegt dat het niet zo nauw luistert en zelfs maar het kleinste gebod afschaft, zal de kleinste zijn in het Koninkrijk van de hemelen. Maar wie zich aan G'ds wetten houdt en anderen leert dat ook te doen, zal groot zijn in dat Koninkrijk.”* **Surinaams:** *“Un no mu prakseri taki, Mi ben kon fu puru a Wét, ma fu du en! Bika fu tru Mi taki gi un taki: Te na a dei, disi heimel nanga grontapu sa lasi, a moro pikin letre ofu koma fu a Wét no sa lasi, te alasani, disi a buku de taki, kon leti. We, a sma, disi puru wansani fu den gebod dya, awansi a moro pikinwan nomo, èn disi de leri suma so tu, en sa de a moro lagi sma na heimelkondre; ma a sma, disi du so leki den gebod de taki, en sa abi bigi nen na heimelkondre!”* **Hindoestaans:** *“Tulog na socihe ki Ham aili hai Parmeswar ke kánun aur okar sanesian ke bát ture. Ham na aili hai ture baki pura kare. Ham tulogse satj bolila ki jab lek i dharti aur swarag rahiga Parmeswar ke kánun ke ek acchar na badaliga. Aur dunia aur swarag ke samáp howe se pahile Parmeswar ke sab bát pura hoiga. Je okar kánun ke ek chota tukkara turi aur manai logan ke aise sikhái, u swarag ke ráj me bahut chota mánal jáiga. Baki ja i kánun ke bát mániga aur dusare ke bhi sikháiga, u swarag ke ráj me barka boláwal jáiga!”* **Javaans:** *“Kowé aja pada mikir nèk Aku iki teka arep ngrombak wèt-wèté nabi Moses. Tekaku iki ora arep ngrombak, ora, nanging Aku malah netepké. Mulané, pada ngertia, suwéné langit lan bumi ijk ènèng, ora bakal ènèng aksara sangka wèté nabi Moses dityorèk, siji waé ora, nganti tekan rampungé. Mulané, sapa sing nerak salah-sakwijiné wèt mau, senajan sing tyilik déwé lan mulangi wong liya nglakoni sing kaya ngono, wong iku bakal éntuk panggonan sing endèk déwé ing Kratoné Swarga. Nanging sapa sing nglakoni wèté nabi Moses sak kabèhé lan mulangi liyané nglakoni kuwi kabèh, wong iku sing bakal éntuk panggonan sing duwur ing Kratoné Swarga!”* (מתתיהו Matityahu [Matthéüs] 5:17-19).

Vraag: Toch blijf ik mijzelf afvragen of met het zwakke en ineffectieve voorschrift waar in vers 18 over gesproken wordt, daadwerkelijk G'ds geboden en inzettingen bedoeld zijn. Ik denk eerder van niet, want om maar een voorbeeld te noemen de morele wetten zijn beslist niet zwak en nutteloos. Ik blijf dus met de vraag zitten, welk voorschrift uit de 5 boeken van Mozes hier precies bekritiseerd en afgekeurd wordt? Ik kan het verkeerd hebben, maar ik denk dat daar de wet aangaande de bloedige dierenoffers mee bedoeld moet zijn. Maar dan nog, zelfs als wij nu een betere toegang tot G'd door Yeshua hebben, waarom zou G'd dit voorschrift dan aan Israël gegeven hebben als het zwak en nutteloos geweest zou zijn??? Heeft G'd daadwerkelijk een zwak en nutteloos gebod aan Israël gegeven - of zou hiermee misschien de overlevering van de ouden bedoeld zijn, die ook door Yeshua in Marcus 7 bekritiseerd werd, de mondelinge Tora, waaruit later de Talmud ontstond?

Antwoord: Nee, met het afgeschafte voorschrift wordt in vers 18 beslist niet de mondelinge leer bedoeld, maar zoals ik hierboven reeds heb uitgelegd, de wetsbepaling met betrekking tot het priesterambt en de offerdienst. En wat de opmerking in vers 19 betreft, dat de wet in geen enkel opzicht de volmaaktheid gebracht heeft, heeft te maken met het misverstand dat men zich zelf daarmee de hemel zou kunnen verdienen, wat onmogelijk is. Dat was en is ook helemaal niet het doel van de Tora. De Eeuwige gaf ons de Tora als een handleiding voor ons leven en om ons daarmee Zijn wil bekend te maken, maar beslist niet om door het houden van de geboden het eeuwige leven zelf te kunnen bewerken. Het eeuwige leven is voor ons slechts mogelijk gemaakt door het offer van onze Verlosser aan het kruis.

Vraag: Welk nut heeft de Tora als zij toch in geen enkel opzicht de volmaaktheid kan brengen?

Antwoord: Sha'ul [Paulus] probeerde dit in de Galatenbrief uit te leggen: Zelfs al zijn we geen zondaars uit de heidenen, maar toch zijn we evengoed ook als Joden zondaars en hebben de verlossing door Yeshua haMashiach nodig, aangezien niemand door de naleving van de Tora gerechtvaardigd wordt. Daarom schreef hij: *"Hoewel wij Joden van geboorte zijn en geen zondaars uit andere volken, weten we dat niemand als rechtvaardige kan worden aangenomen door de wet na te leven, maar door het geloof in Yeshua haMashiach. Ook wij zijn tot geloof in de Mashiach Yeshua gekomen om daardoor, en niet door de wet, rechtvaardig te worden, want niemand wordt rechtvaardig door de wet na te leven."* **Surinaams:** *"Wi gebore leki Dyu. Wi a no sondusma di gebore leki pikin fu sma di no de Dyu. Wi sabi tak' wan sma no e kon bun ini Gado ai, nomo fu di a e du san a wèt e taki. Ma a e kon bun ini Gado ai fu di a e bribi na ini Yeshua haMashiach. Dat' meki wi srefi teki bribi na ini Mashiach Yeshua. Wi du dati fu kon bun ini Gado ai, no fu di wi e hori wisrefi na a wèt, ma fu di wi e bribi na ini Mashiach. Bika Gado no e meki no wan sma kon bun ini En ai, nomo fu di a e hori ensrefi na a wèt."* **Hindoestaans:** *"Ham aur tu Israel ke bāti aur dusar játi log ghat pápi na bāti. Baki hamlog jánila ki koi na Parmeswar ke kánun par cale se bekasuri hoi sake hai. I kháli Yeshua haMashiach me biswás kare se hoi sake hai. Ohi se hamlog ápan dharam ke nem chorke okare me biswás kare lagali. Dharam ke nem máne ke dwára koi na bekasuri howe hai."* **Javaans:** *"Bener, awaké déwé iki wong Ju sangka lairan, dudu bangsa liya sing nglanggar wété Gusti Elohim. Nanging senajan awaké déwé iki ngerti wété Gusti Elohim kawit tyilik, saiki awaké déwé ngerti nèk manungsa bisané ketampa karo Gusti Elohim kuwi ora jalaran nglakoni wété agama Ju, nanging manungsa ketampa, jalaran pretyaya marang Gusti Yeshua haMashiach. Semono uga awaké déwé, awaké déwé pretyaya marang Gusti Yeshua haMashiach supaya awaké déwé bisa rukun karo Gusti Elohim. Tegesé, awaké déwé ditampa karo Gusti Elohim kuwi jalaran awaké déwé pretyaya marang Gusti Yeshua haMashiach, ora jalaran awaké déwé iki nglakoni wété agama Ju. Ora ènèng wong bisa ketampa Gusti Elohim jalaran wong kuwi nglakoni wété agama."* (גלתי'ים Galati'im [Galaten] 2:15-16). Hetzelfde schreef Sha'ul ook in de Romeinenbrief: *"Want wij zijn van oordeel, dat de mens door geloof gerechtvaardigd wordt, zonder werken der wet."* (Romeinen 3:28). Maar om elk misverstand met betrekking hierop te voorkomen, voegde hij daar in vers 31 aan toe: *"Stellen wij dan door het geloof de wet buiten werking? Volstrekt niet! Veeleer bevestigen wij de wet!"* In Het Boek lezen wij deze beide verzen als volgt: *"Wij komen met G'd in het reine door op Yeshua te vertrouwen en niet door stipt de wet na te leven. Betekent het dan dat wij door op Yeshua haMashiach te vertrouwen, de wet opzijschuiven? Nee, integendeel! Dan doen wij juist wat de wet zegt!"* **Surinaams:** *"Bika wi e bribi tak' wan sma no e kon bun ini Gado ai fu di a e du san a wèt e taki, ma fu di a e bribi. Yu denki tak' a bribi disi e meki tak' a wèt no e teri moro? Kwet'kweti! Bika soso te yu e bribi, yu o man hori a wèt!"* **Hindoestaans:** *"Hamlog samajh gaili hai ki ekko insán na kánun par cale ke dwára bekasur aur Parmeswar se ek hoi sake hai, baki Yeshua me biswás kare ke dwára. Tab ka, biswási log ke Parmeswar ke kánun par na cale ke cáhi? Jab hamlog Yeshua me biswás karila, tab hamlog kháli mángila okar kánun par cale!"* **Javaans:** *"Dadiné tyekaké rembuk para sedulur, manungsa bisané ketampa karo Gusti Elohim namung jalaran sangka pretyaya marang Gusti Yeshua haMashiach, ora jalaran sangka netepi wèt-wété nabi Moses. Lah menawa kowé terus ngomong: tibaké wèt-wété nabi Moses wis ora dikanggokké menèh? Ora ngono. Nèk awaké déwé pretyaya marang Gusti Yeshua, awaké déwé malah netepi wèt-wèt kuwi!"* (Romeinen 3:28 en 31). Amen!